

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

БОНДАРЕНКО К. В.

Харків

Сьогодні існує проблема у відображенні фінансових інвестицій за справедливою вартістю у фінансових звітах підприємства. Економічна дійсність і повільне становлення цілісного, високоліквідного, ефективного й справедливого ринку цінних паперів в Україні, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки, не дає можливість самостійно

оцінювати ефективність управління підприємством, отримання інвесторам повної та доступної інформації, що стосується умов випуску та обігу на ринку цінних паперів, гласності фінансово-господарської діяльності емітентів, а також формування максимально справедливої ціни на цінні папери.

Першими спробами застосування методики обліку інвестицій у вітчизняній практиці обліку з урахуванням проведених облікових реформ і запровадження національних стандартів доцільно вважати праці таких учених: С. Ф. Голова, В. М. Пархоменка, В. І. Єфіменка, Ю. А. Кузьмінського, В. М. Костюченко, М. В. Кужельно-

го, В. В. Сопка, Н. М. Ткаченко. Однак необхідно визнати, що це лише перші спроби вирішення такого складного і багатогранного питання, які призвели до збільшення всього кола питань, що стосуються організації та методології обліку створення і функціонування.

Питання переоцінки фінансових інвестицій є дискусійними. Ці питання, у першу чергу, охоплюють фінансові інвестиції, які первісно зараховані на баланс за собівартістю, але за умов вірогідності їхнього продажу протягом 12 місяців з дати придбання вони можуть втратити свою корисність. На більшості вітчизняних підприємствах корпоративні права оцінюються за номінальною вартістю, що суперечить національним стандартам бухгалтерського обліку. Ця помилка носить масовий і систематичний характер. Отже, актуальним є визначення напрямків розв'язання даної проблеми.

Україна з добре розвиненим фондовим ринком оцінка корпоративних прав ведеться із застосуванням методу аналогічних продажів. У нашій країні в умовах нерівномірного ринку визначити реальне біржове котирування у більшості випадків неможливо.

Протягом III кварталу 2010 р. діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів провадили 10 фондів бірж (ВАТ «Київська міжнародна фондова біржа», ЗАТ «Придніпровська фондова біржа», ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», ЗАТ «Українська міжнародна фондова біржа», ЗАТ «Українська фондова біржа», ВАТ «Східно-європейська фондова біржа», ВАТ «Українська біржа», ЗАТ «Фондова біржа «ІННЕКС», ПрАТ «Фондова біржа «ПФТС», ПАТ «Фондова біржа «Перспектива»).

Протягом III кварталу 2010 р. обсяг укладених біржових угод з цінними паперами на організаторах торгівлі становив 32,18 млрд грн, що більше на 11,7% порівняно з II кварталом 2010 р.

На організаційно оформленому ринку можна спостерігати консолідацію торгівлі, так, близько 95% виконаних біржових контрактів зосереджено на трьох фондових біржах: ПрАТ ФБ «ПФТС», ПАТ ФБ «ПЕРСПЕКТИВА» та ВАТ «Українська біржа» (представлені на рис. 1).

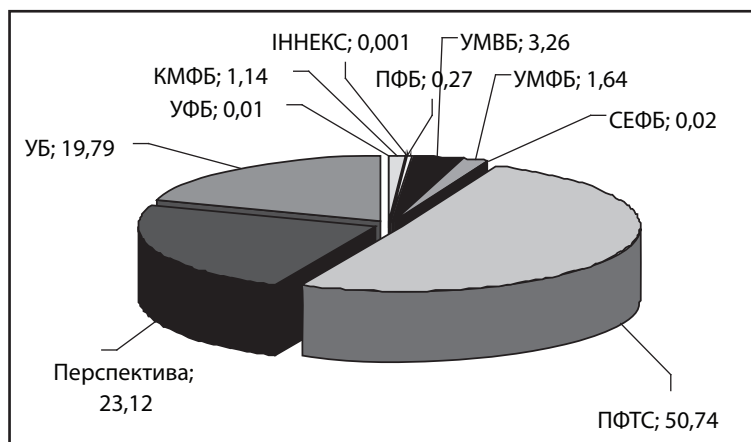

Рис. 1. Розподіл обсягів виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у III кварталі 2010 р.

Кількість цінних паперів, які включено до біржових реєстрів організаторів торгівлі, становить 331. Позалістингові цінні папери на 30.09.2010 р. становлять найбільшу кількість цінних паперів, які допущено до торгів на організаторах торгівлі, – 1 130, що становить 77% від загальної кількості цінних паперів (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість цінних паперів, які допущені до торгівлі на фондовій біржі за категорією позалістингових цінних паперів та які пройшли процедуру лістингу/делістингу

Організатор торгівлі	Кількість цінних паперів		
	I рівень лістингу	II рівень лістингу	Позалістингові
УФБ		1	38
КМФБ		25	58
УМФБ		14	51
УМВБ			41
ІННЕКС			38
ПФБ		5	23
ПФТС	69	134	599
Перспектива		22	63
СЕФБ		10	28
УБ	46	5	191
Усього	115	216	1130

Потрібно також зазначити, що існує багато випадків, коли акції, емітовані підприємством, лістингуються, але не котируються на фондовій біржі.

Відповідно до вимог у біржові списки організаторів торгівлі станом на 01.07.2009 р. включено 2028 цінних паперів 950 емітентів. У порівнянні з аналогічним періодом 2008 року кількість цінних паперів у біржових списках організаторів торгівлі збільшилась на 184 шт. Кількість цінних паперів, які входять до біржових реєстрів організаторів торгівлі, становить 316 (на 61,23% більше ніж у аналогічному періоді 2008 р.). У біржовому реєстрі до котирувального списку за I рівнем лістингу включено 13 цінних паперів, за II рівнем лістингу – 303 цінний папір (на 66,49% більше, ніж за відповідний період 2008 р.). Найбільшу кількість цінних паперів, які входять до біржових списків організаторів торгівлі, займають позалістингові цінні папери – 1712 (на 3,88% більше, ніж за відповідний період 2008 року).

Постає питання: як визначити справедливу вартість корпоративних прав в умовах недосконалого ринку? Одним із варіантів є вираження вартості однієї акції, використовуючи оцінку цілісного майнового комплексу емітента. Але якщо підприємство володіє акціями, наприклад, десяти різних емітентів, то для нього не являється доцільним оцінювати ЦМК кожного з них, оскільки

ки, така оцінка коштує досить дорого, а іноді навіть більше, ніж вартість пакета акцій. Попри все, відображаючи вартість корпоративних прав, має враховуватись розмір пакету акцій з урахуванням фактора суттєвого впливу. Для цього потрібно використовувати коригувальний процент залежно від розміру пакету, а ефективної методики для визначення такого процента не існує.

У підручнику, виданому за редакцією С. Ф. Голова, подано таку класифікацію методів оцінки активів і пояснення щодо обліку довгострокових фінансових інвестицій з урахуванням фактора суттєвого впливу (табл. 2).

Методи оцінки та обліку довгострокових фінансових інвестицій згідно з П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [2]

Рівень впливу інвестора	Метод оцінки та обліку інвестицій
Інвестор не має суттєвого впливу або контролю (менше ніж 25 % голосів)	Фінансові інвестиції відображаються за справедливою вартістю
Інвестор має суттєвий вплив на підприємство, але не здійснює контроль (від 25 до 50 % голосів)	Фінансові інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства відображаються в обліку:
Інвестор здійснює контроль (більше 50 % голосів)	Фінансові інвестиції у дочірні підприємства обліковуються за методом участі в капіталі. Фінансові звіти консолідується

Формуванню максимально справедливої ціни на цінні папери буде сприяти діяльність розвинених фондових бірж, на яких через процедуру лістингу і механізм біржових торгів визначатиметься єдине котирування цінних паперів, що має підвищувати довіру інвесторів до них.

Фондовий ринок України відрізняється низьким ступенем організації. Він ще не є ефективним засобом залучення інвестицій у реальний сектор економіки, перерозподілу капіталу на користь ефективних галузей економіки, не відновлено довіру інвесторів до державних цінних паперів. Удосконалення фондового ринку вплине, перш за все, на поліпшення його якісних характеристик, посилить конкуренцію серед емітентів та професійних учасників ринку, зменшить втрати інвесторів.

Для цілей формування більшої частки організованого ринку використовують процедуру лістингу. Лістинг – це процес допуску цінних паперів до торгів та котирувань у організаторів торгівлі цінними паперами, якими можуть виступати біржі та організаційно оформлені торговельно-інформаційні системи. Котирування акцій підприємства є оцінкою його діяльності, підвищують його гудвіл, сприяють формуванню справедливої ціни на акції і як наслідок захищають саме підприємство від раптових інтервенцій на його цінні папери. Високі та стабільні котирування акцій підприємства дозволяють йому залучати додаткові інвестиції через розміщення наступних емісій акцій.

ВИСНОВКИ

У зарубіжних країнах достатньо розвинутим є процес формування рейтингу цінних паперів. Разом з

цим складання рейтингу цінних паперів в Україні має епізодичний характер, що пояснюється недостатньою кількістю організацій, які надають рейтингові оцінки. Також для ринку цінних паперів України характерним є слабкий стан інфраструктури та контролю з боку державних органів, низький рівень інформованості користувачів щодо емітентів цінних паперів. Доцільним є створення більшої кількості рейтингових агентств, які мають надавати рейтингову оцінку на фондовому ринку, підвищення рівня контролю на ринку цінних паперів, широке оприлюднення даних за емітентами цінних паперів. Це сприятиме визначенню реальної вартості цінних паперів, прозорості фондового ринку України та зростанню довіри інвесторів і їх залученню. І якщо всі ці недоліки усунути, то проблема оцінки фінансових інвестицій за справедливою вартістю також вирішиться. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції».
2. Положення про функціонування фондових бірж № 1542 від 19.12.2006.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17.09.2008.
4. **Голов С. Ф., Костюченко В. М.** Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: Практ. посібник. – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
5. <http://www.ssmc.gov.ua>